

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET LAPJA

ALAPÍTVÁ:
1862-BEN

Főszerkesztő:
PÁPAI GÁBOR

1999.
JÚLIUS-AUGUSZTUS
CXXXIV. évfolyam

Erdészeti Lapok

Az Országos Erdészeti Egyesület folyóirata

CXXXIV. évfolyam 7-8. szám

(július-augusztus)

Főszerkesztő:
PÁPAI GÁBOR

A Szerkesztőbizottság elnöke:
DR. SZIKRA DEZSŐ

A Szerkesztőbizottság tagjai:
dr. Bartha Dénes, Bartha Pál, dr. Bondor Antal,
Dévai Péter, Gencsi Zoltán, dr. Járasi Lőrinc,
dr. Király Pál, Oláh Tibor, Pintér Ottó,
Répászky Miklós, dr. Somogyi Zoltán,
Szakács László, Tóth Miklós.

Szerkesztőség: 1027 Budapest, Fő u. 68.
Telefon/fax: 201-7737
Mobil: 06-30-9715-255
Internet: http://larix.efe.hu/oe

Tervezőszerkesztő:
SÁGI MARGIT
Telefon/fax: 351-7253

Kiadó:
Országos Erdészeti Egyesület
1027 Budapest, Fő u. 68.

Felelős kiadó:
KÁLDY JÓZSEF

Nyomdai munkák: Csathó és Társa Nyomdaipari Kft.
Eger

Felelős vezető: Csathó Emil

A kézirat lezárva: 1999. június 25.

ISSN: 1215-0398

Terjeszti: az Országos Erdészeti Egyesület. Felvilágosítást a lappal kapcsolatban az Egyesület ad (1027 Budapest, Fő u. 68.) Megjelenik havonta.

A címlaphoz: 75 éves a szikkísérlet
Püspökladányban

Fotó: Pápai Gábor

A beküldött kéziratokat, fényképeket nyilvántartásba vesszük. A cikkek, írások nem feltétlenül azonosak a szerkesztő véleményével, azok tartalmáért mindenkor a szerző felel. A szerkesztőség fenntartja magának a szerkesztés jogát. Honoráriumot – megegyezéssel – csak felkért íráso-kért, a fotóért, illetve grafikai munkákért fizetünk.

Szeptemberi számunk tartalmából:

Dr. Verbay József: Az erdőtelepítés nemzeti programja és a vidékfejlesztés

Dr. Kapusi Imre: Az akác energiaerdőkről mezőgazdasági kistermelőknek, földtulajdonosoknak

Dr. Fírbás Oszkár: Gondolatok életutam kapcsán

Dr. Tompa Károly: Az útfásítás is mostohagyerek lett

TARTALOM

ERDÉSZETI POLITIKA

- Dr. Madas András: 100 éve született Barlai Ervin 217
Oroszi Sándor: Ötven éve fogadták el az országfásítás tervét 220
Varga Rita: Gépesítés az EU csatlakozás előtt 222

ERDÉSZETI TUDOMÁNY

- Bidló András–Kovács Gábor–Szodfridt István: No de minek nevezzélek? 223
Dr. Boda Zoltán: A bükk makktermésének vizsgálata 224
Dr. Rédei Károly–Laczay Tamásné: A balotaszállási őshonos nyár-géngyűjtemény 226

TERMÉSZETVÉDELEM

- Dr. Bartha Dénes: Veszélyeztetett erdőtársulásaink (XVII.) 228

MAGÁNERDŐ-GAZDÁLKODÁS

- Borbényi Józsefné: Az egyéni erdőgazdálkodók aktuális kérdései 1998. évben (I.) 229
Sulyok Ferenc: Mi kell még? Ilyen is van 232

AZ ÉV FÁJA

- Dr. Barna Tamás: A hegyi szil (*Ulmus Glabra*) csemetenevelése 233

ERDŐKERÜLŐBEN

- Pápai Gábor: 75 éves a Püspökladányi Szikkísérleti Telep Kísérleti Állomása 234
„Harminc éve az emberért” (Sajtótájékoztató a Pilisi Parkerdő 30. születésnapján) 237
Dr. Madas László: A Pilisi Állami Parkerdőgazdaság megalakulása 238
Dr. Járasi Lőrinc: Szakma Kiváló Tanulója Verseny Miskolcon 242
Nemecz Ferenc: Hogyha elindul a vonat... 243
Dr. Járasi Lőrinc: Emléktáblát avattunk a LÁEV-nál 244
Andrési Pál: Erdészünnep Ásotthalmon 245
Köveskúti György: Volt egyszer egy évfolyam... 247
Petz Ádám: Köszöntöm a 85 éves Rósenberger Pált 248
Szakács László: 75 éves a Lenti Erdei Vasút 249
Példaképeink: Dr. Kondor Antal 251

KÖNYVISMERTETÉS

- Bödök Zsigmond: Az ezredév napfogyatkozása 255
EGYESÜLETI HÍREK 256

CONTENTS

- Z., Boda: Natural regeneration of beech (*Fagus sylvatica* L.) 224
K., Rédei, É., Laczay: The gene collection of indigenous Poplars 226
T. Barna: Seedling production of mountain elm (*Ulmus glabra* L.) 233

INHALT

- Z., Boda: Die Naturverjüngung der Buche (*Fagus sylvatica* L.) 224
K., Rédei, É., Laczay: Die Gensammlung der einheimischen Pappeln 226
T., Barna: Die Sämlingproduktion der Bergulme (*Ulmus glabra* L.) 233

100 éve született Barlai Ervin

Egy magyar erdőmérnök, aki először bírálta nyilvánosan a sztalinizmus közgazdasági alapjait

Előzmények

Barlai Ervin 1899. június 19-én született Korompán (ma Szlovákia), aki hármas minőségben is kiérdemelte, hogy helyét az erdész társadalom, időrendben Bedő Albert, majd Kaán Károly mellett jelölje ki az erdészet történetében.

Először Barlai volt annak a kornak egyik legkiválóbb és tegyük hozzá egyetlen közgazdásza az egész szocialista rendszerben, aki már a legmerevebb tervgazdasági szabályozó rendszer bevezetésének időszakában nyilvánosan – a legrangosabb szakmai folyóirat, a *Közgazdasági Szemle* hasábjain – bírálta a szabályozó rendszert, mert a társadalom érdekei ellenhatott.

Másodszor Barlai volt kétségtelenül korszaka legkiválóbb felkészültségű szervezője; ő szervezte meg a MALLERD-et, amely szervezet az erdészet történetének legsikerültebb állam-erdészeti szervezete volt, amelyben célszerűen ötvözte a piacgazdasági formákat az állam távlati érdekeivel. Ezt a szervezetet politikai okokból többször szétverték, de végül mindig kénytelenek voltak ezen szervezeti formához visszatérni.

Végül, amikor a hatalomátvétel után 1949-ben, az MALLERD egész vezetését eltávolították és Barlait megbízták – egy jószándékú munkáskáder mellett – a faipari kutatás megszervezésével, akkor lerakta az alapjait a magyar faipari kutatásnak, amit tehetséges fiatalok fejlesztettek aztán tovább.

Ebben a rövid megemlékezésben arra a tanulmányára szeretném felhívni a figyelmet, melyben az erdőgazdaság és faipar konkrét példáin keresztül bizonyította, hogy a – nálunk is szolgai módon lemásolt és bevezetett – sztálini közgazdasági rendszer tervezési, ár, bér és egyéb elemei miképpen kényszerítik az üzemeket a népgazdaság tényleges érdekeivel ellentétes tevékenységre.

A sztálini közgazdasági rendszer teljes körű bevezetése 1950-ben történt meg. Alig telt el 2-3 év, világossá vált előttünk, hogy az erdészetben és faiparban – de nyilván a többi ágazatban is – ez a rendszer anyagpazarláshoz, minőségromláshoz, a hatékonyság nagymérvű romlásához vezet. Emellett a termelési folyamatok rendkívül aprólékos, sok ezer kötelező mutatóval behatárolt vezetése hovatovább elviselhetetlen bürokráciához vezetett.

Egy idő múlva felvetődött, hogy ennek nyilvánosan is hangot kellene adni. Barlaira gondoltunk, aki egyedül volt alkalmas – sokoldalúan felkészült erdész közgazdászként – ennek

Középen Barlai Ervin (1941.) A Kerkavölgyi Rt. fűrészüzemében)

az ellenzésnek megtámadhatatlan érvekkel történő, diplomatikusan megfogalmazott elkészítésére.

Barlainak minden oka megvolt, hogy ezt a felkérést viszszautasítsa. Mint vezető, a MALLERD-et az ország egyik legjobban működő állami nagyvállalatává fejlesztette, amelyik a háború utáni újjáépítés mérhetetlen nehézségei közepette ellátta az országot bányafával, talpfával, épületfával, a lakosságot tűzifával; mégis a hatalomátvétel után könnyörtelenül elbocsátották és az akkor alakuló kis Faipari Kutató Intézetben kereste meg szűkös kenyerét. Másrészt a legsötétebb koncepciók perek időszakában életveszélyes volt megkérdőjelezni a sztálini gazdasági rendszer valamelyik elemét, nemhogy alapvető tételeit; így érthető lett volna, ha nem kíván a történetek után újra a nyilvánosság elé lépni.

Barlai azonban szakmája és hazája igazi érdekei elkötelezettje volt, aki mindenkor helyt állt, amikor szükség volt rá; vállalta a tanulmány elkészítését. Ilyen körülmények között került sor az alábbi cikk megírására:

„TERMELŐI ÁRRENDSZERÜNK NÉHÁNY PROBLÉMÁJA A FAIPARBAN”

Ezzel a címmel jelent meg a *Közgazdasági Szemle* 1955. évi 1. számában Barlai írása. A cikk lényege, röviden, az alábbi:

„A termelői árrendszeről, gazdaságvezetésünk egyik legfontosabb pilléréről egyre több szó esik. A megjegyzések rendszerint a következő négy kérdés köré csoportosulnak:

1. Termelői árrendszerünk némely népgazdasági ágban nem az anyaggal való takarékosagra, hanem *anyagpazarlásra* ösztönöz. Ez is egyik oka, hogy sok területen az alapanyagtermelés fejlesztésére irányuló nagy erőfeszítéseink és elért eredményeink ellenére is anyagiánnyal küzdünk.

2. Termelői árrendszerünk hányossága megnehezíti, hogy megítéljük, mely termékek termelése, illetve *mely termelési ágak fejlesztése gazdaságos*, vagy gazdaságtalan a népgazdaság szempontjából. Ez a fogyatékoság különösen súlyosan kidomborodik az exportcikkek termelési feladatainak megállapításakor és az importanyagok hazai pótlásával kapcsolatos kérdések vizsgálatakor.

3. Termelői árrendszerünk egyes esetekben akadályozza, hogy a gazdasági vezetők, vállalati szakemberek megtanulják a gazdasági tevékenység abc-jének nevezett *jövedelmezőség* mérlegelésének lehetőségét. A mostani termelői árrendszer olykor a népgazdasági károkat a gazdasági vezetők szempontjából eredménynek, a népgazdasági eredményeket pedig, az ő szempontjukból, árnak tünteti fel.

A termelői árrendszer hatása az anyagmegtakarításra

Vizsgáljuk meg a fűrészipar termelésében legnagyobb mennyiségben előforduló lombfűrészárú termelői árrendszerét és kísérreljük meg, hogy az elemzés révén népgazdaságunk szempontjából esetleg hasznos következtetésekre jussunk. A mostani termelői árrendszerben a lombfűrészárú árának megállapítása a vállalati önköltségre épül. A termelési költségek összetétele a következő $A+B=Ö$ (A =anyagköltség, B =munkabéreköltség, $Ö$ =önköltség), ha az egyenletbe behelyettesítjük 1 m^3 fűrészárú termelési költségeinek számszerű értékeit, az eredmény $419,25+92,41=511,66$. Ha a munkabéreköltséget 100-nak tekintjük, akkor a béreköltség és az anyagköltség aránya = $100:453$. Eszerint ha a vállalat 1%-kal, 4,19 forinttal akarja csökkenteni az anyagköltséget, akkor legfejebb 4,19 fo-

rinttal, 4,53%-kal több munkabért fordíthat erre a célra, mert különben az önköltség emelkedik.

De az anyagkihasználás 1%-os javításához nem elég 4,19 forint pótlólagos bérköltőség, mert ez csak 53 percnyi munkaidő bérköltésének felel meg. Ha azt akarjuk például, hogy 1 m³ rönkből ne csak 67 m³, hanem 68 m³ fűrészárut termeljünk, akkor sokkal gondosabban kell elvégezni a fűrészlapok előkészítését és beasztását, a lapok beosztásának megfelelő átmérőjű rönköket kell összeválogatni és „görbe vágás” esetén a fűrészlapokat ki kell cserélni. Egy csere legalább 120 perc munkaidő-„vesztés” jelent (6 dolgozó á: 20 perc). Az üzem ma azonban inkább görbén vág és selejtet termel, nem cserél pengét, mert emelkedik az önköltsége. Ha azonban úgy alakítanánk a termelői árrendszerünket, hogy – a kiskereskedelmi árakat változtatlanul hagyva – a fűrészárúkat a kiskereskedelmi árakból visszafelé számolt rönkárak alapján számítanánk, akkor a fűrészárutertermelés a következő összefüggés szerint alakulna: A+B=Ö, vagyis 1607+92,40 = 1699,40, a bérköltőség és az anyagköltőség aránya pedig B:A = 100:1727 lenne. Ebben az esetben ha 1% (16,07 forint) anyagköltésért akarunk megtakarítani, akkor ebből a célból 17,37%-kal (16,07 forinttal) növelhetjük a munkabért az önköltség növelése nélkül. Ez 203 perc munkaidő bérköltésének felel meg, vagyis többnek, mint az előző példában kimutatott 120 perc munkaidő-szükséglet; tehát az üzemnek érdemes rátérnie az anyagtakarékos technológiai eljárások alkalmazására.

A lombfa termelői árrendszerének szerkezete

1. ERDÉSZET. A tervezett rönkárak a kitermelés tervezett vállalati önköltségével egyenlők. Ez az önköltség javarészt bérköltésből adódik, mert az erdészet mai termelési árrendszerében a *tőár minimális*, 19,30 forint, gyakorlatilag elsikkad. Az élőfa megtermelési költségei irreálisan kis önköltséghányadot alkotnak; azok a költségek, melyeket 80-100 éven át az élőfakészletre fordítottunk, ki kellene fejeződnie a termelői árrendszerben is.

2. FÜRÉSZIPAR. Önköltségi áron veszi az erdésztől a rönköket (kitermelési ár + átlagos szállítási költség), majd választékonként különböző – 0-17-30%-os – forgalmi adóval növelve adja el a nagykereskedelmi vállalatnak.

3. A NAGYKERESKEDELMI VÁLLALAT (FÜRFA). A fűrészüzemektől átvett termékek árát átlagos fuvarköltéssel (65 Ft/m³) és 2% kezelési költséggel növeli és bruttó nagykereskedelmi áron szállja a kiskereskedelmi vállalatnak.

4. A KISKERESKEDELMI VÁLLALAT (FAÉRT). Bruttó nagykereskedelmi árhoz 7% kezelési költséget ad hozzá és így alakul ki a közületi fogyasztói ár. Magánfogyasztóknak a vállalat árkiegymenlítést számít fel; ez termékfajtánként 1005-1457 Ft/m³; súlyozott átlagértékben 1265 Ft/m³.

Ez az árrendszer tehát helytelenebb, mint az árrendszerünk általában, mert *nem tartalmazza az erdőgazdasági termelési költségek jelentős részét*; az élőfatermelés költségeit.

Nem tekinthető helyesnek az a termelői árrendszer, amelyik csak a termelés vállalati költségeit tartalmazza; célszerűbb lenne, ha a *társadalmi tiszta jövedelem ott realizálódik, ahol termelik*, vagyis az arányok megközelítik a társadalmilag szükséges munkaráfördítések arányait.

Az üzemgazdasági helyzet az árrendszer átalakítása esetén

Árrendszerünk átalakításának az volna a célja, hogy a termeléssel arányos nyereség (állami akkumuláció) a termelés helyén jelentkezzen. Ezt elérhetnénk, ha a mai rendszerben a FAÉRT-nél realizált árfölözési hányadot (átlagosan 1265 Ft/m³) a *bérköltések arányában* elosztanánk a termelési helyek között. *Az így átalakított termelői árrendszer a következő előnyökkel járna:*

a/ ösztönözne az anyagmegtakarítást biztosító technológiai eljárások alkalmazására, mert üzem-köbméterenként 512 forint helyett 1700 forinttal számolná a termelt fűrészárut;

b/ megszüntetné azt az állapotot, hogy hazánkban, amelynek viszonylag csekély az élőfakészlete és kevés az erdeje, a vállalatok közötti elszámolás alapjául szolgáló faárak kisebbek, mint bármely szomszédos országban. Ezért ütközik akadályba a fát helyettesítő anyagok felhasználása, mert a faszervezetek látszanak a leggazdaságosabbnak, pedig valójában nem ez az igazság. Például a 2,60 m hosszúságú tölgytalpfa ára 56 forint, míg egy előfeszített vasbeton vágányalj 104,10 forintba kerül;

c/ biztosítaná, hogy a nyereség a termelés helyén és a termelés arányában jelentkezzen;

d/ megszüntetné az üzem és népgazdaság érdekei közt mutatózó látszólagos ellentétet;

e/ lehetővé tenné a reális önköltségszámítást.

Természetesen az új árrendszer meghonosításakor egyéb változásokkal is számolnunk kell.

A nyereség helyes elosztásával képzett árrendszer

Vállalat	Munkabér	Anyagköltőség (vétélár)	Forgalmi adó	Termelési érték (eladási ár)
Erdészet	107	56	832	1055
Fűrészipar	92,5	1607	97,5	1797
FÜRFA	13	1875	13	1901
FAÉRT	57	1901	57	2003

A mostani és az átalakított árrendszer hatása a termelés technológiájára

	A mostani	Az átalakított
	árrendszerben	
1%-os anyagcsökkentésre fordítható munkabér Ft	4,2	16,7
10%-os munkabércsökkentéssel lehetséges anyagpazarlás az önköltség csökkentése nélkül a felhasznált anyag %-ában	2,2	0,57

Az átalakított árrendszer alkalmazásával elérhető eredmények

Az átalakított árrendszer hatására a fűrésziparban ugyanannyi rönkmennyiségből több s jobb minőségű készárut lehetne termelni. A Faipari Kutató Intézet három évi, ellenőrzött, vizsgálatai alapján megállapította, hogy a mai műszaki és egyéb adottságokkal, megfelelő munkabérealap esetén, a termelés mutatószámai a következőképpen javulnának (elhagyva a táblázatokban közölt részletes számításokat):

100 m ³ rönkből termelt többlet		Az értéknövekedéshez szükséges munkabértöbblet
m ³	forint	forint
4,77	14 147	8 330

Ha a termelési értéknövekedésből levonjuk a munkabértöbbletet (14 147 – 8330) a jobb anyagkihasználás révén nyert termelési *értéknövekedés 5817 forint/100 m³*. Ezt a mennyiséget most külföldről kell importálnunk.

Az átalakított árrendszer javítása a felhasználó ipar anyagnormáit is. Nem hunyhatunk szemet afölött sem, hogy a legutóbbi időben a felhasználó ipar (bútoripar, vagon- és hajóépítőipar, épületasztalos-ipar stb.) fajlagos anyagfelhasználási normái jelentősen (20-40 százalékkal) emelkedtek. Ez pedig a felhasznált fűrészárú minőségi romlása miatt következett be. Különösen a méretek állandósága és a felület simasága tekintetében fordulnak elő hibák. Például a 48 mm vastagságú fűrészárú között gyakran találhatók 44-52 mm-es darabok, sőt előfordul, hogy ugyanannak a fűrészárúdarabnak egyik vége

46 mm, a másik 50 mm. A felület gyakran hullámos, durva megmunkálású. A felhasználó iparnak a fűrészáru felületeiből sima és sík felületeket kell készíteni. Minél egyenlőtlenebb a fűrészáru mérete, minél durvább a felülete, annál több gyalulási veszteséggel jár a megmunkálása.

E cikk csak azt kívánta megbizonyítani, hogy ha a fűrésziparban anyagmegtakarítást kívánunk elérni, akkor gondosan kell tanulmányoznunk a termelői árrendszerünk hatását, s azt úgy kell alakítanunk, hogy az anyaggal való takarékoskodás az üzemek szempontjából is előnyös, ne pedig hátrányos legyen." Eddig a cikk.

A tanulmány közvetlen és közvetett hatása az ár- és tervezési rendszer fejlesztésére

1956. január 1-jén a magyar erdőgazdaságban országosan bevezették az új árrendszert és alapjaiban módosították az erdőszet tervezési rendszerét a Barlai tanulmányban ismertetett rendező elvek alapján. A KGST államokban egységes közgazdasági szabályozó rendszertől való ilyen alapvető eltérést nyilván csak a legfelső gazdasági szerv engedélyével lehetett megvalósítani. Az eljárási folyamat, a közreműködők támogató és ellenkező véleménye is jellemző és érdekes, de ennek ismertetése jelen cikk terjedelmi korlátait meghaladná. Ezért most csak a bevezetett új rendszer lényegét és 1956. évi eredményeit ismertetem egészen röviden.

Az új árrendszer rendezőelvei az alábbiak voltak:

1. A kiskereskedelmi árak változatlanok maradtak, míg a nagykereskedelmi árak jelentősen megemelkedtek. Az ebből levezetett új faárak teljes egészében fedezik a kitermelés önköltségét, benne a tőárat, továbbá tartalmazzák a fakitermelés 4%-os nyereségét, amely jelentősen differenciált.

2. Az új árak biztosítják a megfelelő arányt az iparifa és tűzifa között, továbbá az iparifa különböző választékai között azzal a céllal, hogy ösztönözzenek az iparifa – különösen az értékesebb választékok – kitermelésének növelésére.

3. Az új árrendszer mind a termelőket, mind a fogyasztókat ösztönzi a faanyagokkal való szigorú takarékosagra.

4. Az új faárak egészében magasabbak, mint a helyettesítő anyagok árai, ami elősegíti ez utóbbiak széles körű termelését és felhasználását.

Az iparifa és tűzifa árai közötti arány a régi és az új árrendszerben az alábbiak szerint alakult:

Választékok	Nagykereskedelmi árak Ft 1 m ³ fatermék		Index
	régi	új	
Iparifa	226	601	265,9
Tűzifa	200	263	131,5
Különbség	26	338	

A régi árrendszerben az egyes iparifa-választékok közötti különbség 10-20 forint volt, az új árrendszerben 100-200 forint, ami jelentős mértékben ösztönöz a racionális fakitermelésre és fafeldolgozásra, az értékesebb választékok termelésére.

5. Az új rendszer létrehozta az Erdőfenntartási Alap elnevezésű pénzügyi konstrukciót, amelyik:

– egy közös alapha gyűjtötte össze az egyes erdőgazdaságoknál keletkező tőár összegeit és annak elosztását központilag az Országos Erdészeti Főigazgatóság kezelésére bízta;

– az erdők felújításához évente szükséges összegeket kiveszi a Pénzügyminisztérium illetékességi köréből és ezzel függetleníti a népgazdaság éves költségvetésének hullámvásaitól és örökös vitáitól;

– megoldotta a gyenge erdőállományokkal rendelkező, ezért nagyobb felújítási kötelezettséggel terhelt, tartósan veszteséges erdőgazdaságok felújítási gondjait.

6. Az új pénzügyi és tervezési mechanizmus gazdasági eredményei meghaladták nemcsak Barlai rendkívül pontos vizsgál-

latai alapján végzett, korrekt számításait, de a legvérmesebb reményeket is. Az 1956-ra előirányzott, már az új rendszer számai alapján végzett, tervezett jövedelem országosan – az addigi veszteség helyett – 7 millió Ft volt; ezzel szemben a tényleges jövedelem 60 millió Ft lett, annak ellenére, hogy a forradalom és az utána következő országos sztrájk következtében két hónapig gyakorlatilag kiesett a termelésből.

7. 1957-ben az új kormány jelentősen felemelte a munkabért és a természetbeni juttatást, továbbá prémiumot biztosított a munkások számára is. Egy év alatt, ennek következtében is, az erdőgazdaságok eredménye tovább javult olyan mértékben, hogy az így keletkezett többletjövedelem lényegében fedezte a magasabb munkabérek miatt keletkezett többletkiadásokat.

8. Az 1950-ben bevezetett tervezési rendszerben a gazdálkodás folyamatát teljes részletességgel meghatározott kötelező tervmutatók alapján szabályozták. A termelést valamennyi választék mélységében tervezték, a költségeket pedig az egyes műveletekre megállapított normák alapján határozták meg. Hasonló szigorú rendszert alkalmaztak a munkabérek esetében is; az országosan egységes normáktól csak kivételes esetekben engedélyeztek eltérést.

Ez a tervezési rendszer alapjaiban változott meg. Megszűnt a gazdasági tevékenység sok ezer kötelező tervmutatóra történő szétforgácsolása és az erdőgazdaságot csak az alapvető feladatok alapján irányították; emellett figyelembe vették a dolgozók anyagi érdekeltségét. Az önköltség területén az előző évek tervezési rendszerében meghatározták a gazdaság egyes ágazatainak jövedelmezőségét, a munkabér-ráfordítást műveletek szerint stb.; az új rendszerben kötelező feladat csak az üzem összes jövedelme és a teljes munkabéralap lett. Az új rendszerben megszüntették a munkabér kifizetésének merevségét. Az erdőigazgatók teljes szabadságot kaptak a megállapított munkabéralap felhasználására, csak arra voltak kötelezve, hogy betartsák a munkások átlagbéreinek maximált szintjét. Az új árrendszerrel egyidejűleg bevezették a munkások prémiumrendszerét az üzem jövedelemszerző képességének ösztönzésében. Ennek eredményéről a számok beszélnek; 1956-ra a régi árak szerint a tervezett veszteség m³-ként 4 forint volt, ez az új árak nyomán átalakult a tervben 9 forint nyereséggé; a tényleges nyereség m³-ként 46,60 forint lett.

Annak érdekében, hogy a nyereségérdekeltség ne vezessen az erdőgazdaság hosszú távú érdekeinek háttérbe szorításához, megkötéseket alkalmaztak a nyereségérdekeltség kiszámításánál. Így a jelentkező nyereségből le kellett vonni a fakitermelés tervének túlteljesítéséből, a tervben előírt fahasználati módszerektől történt eltérésekből származó többlet-nyereséget, az épületek és berendezések javítására előirányzott összegekben keletkezett megtakarításokat. Ezen kívül a fokozatos felújító válgásokban a túlhasználatt minden m³-e után a nyereségből 100 forintot le kellett vonni, az erdők felújításánál a tervtől történt lemaradás esetén minden hektár nem teljesített erdősfítés után 3000 forintot, a fiatalosok tisztítása esetén 3000 forintot, a gyérités esetén 2000 forintot le kellett vonni.

Az új tervezési rendszerre való áttérést az erdőszetben ismerttettem a népi demokratikus országok erdőszet közgazdaságainak tanácskozásán Moszkvában, 1958-ban; az előadás megjelent a tanácskozás orosz nyelvű kiadványában. Így a magyar erdőszeti tervezési rendszer alapvető megváltoztatása ismertté vált a szocialista államok érdeklődő közgazdászai előtt is.

1959-ben az egész magyar népgazdaságban átértékeltek az addigi költségarányos árrendszerrel az értékarányos árrendszerre. Ennek elhatározásánál nyomatékkal estek latba az erdőszetben 1956-ban bevezetett értékarányos árrendszerrel három év alatt szerzett igen kedvező tapasztalatok.

A Barlai javaslatai alapján megvalósult új erdőszeti ár-, bér- és tervezési rendszer első kísérlet volt a KGST államokban; végül is nem talált követőkre. Talán ez a minden újtól való félelem és merevség is egyik oka volt az egész rendszer látványos összeomlásának.

Dr. Madas András

Ötven éve fogadták el az országfásítás tervét

Miután 1948-ban a hatalom kérdése eldőlt, a következő évet az ország minden gazdasági ágazatában az első öt éves terv, majd a szocialista építés főbb irányzásainak a meghatározása jellemezte. A politikai célkitűzések természetesen elsődlegesek voltak, így az akkor uralkodó nézet szerint az ország vezetése – az elkerülhetetlennek hitt újabb háborúra való készülés jegyében is – a nehézipart tette stratégiai ágazattá. Magyarországot a „vas és acél országává” kívánták fejleszteni, amihez természetesen csak külső, szovjet segítséggel lehetett eljutni. Hogy ebbe a nehézipar felé forduló gazdasági újjáépítés, építés vonulatába hogyan került bele az országfásítás, hogyan képelték az „erdők országának” megvalósítását, ennek megértéséhez szükséges néhány előzményre utalnunk.

Kétségtelen, hogy a korábbi, Magyarországon már két évszázadra visszatekintő fásítási, alfölderdősítési célkitűzések a szakemberek, de a politikai döntéshozók előtt is – legalábbis hallomás szintjén – ismertek voltak. Az erdészek ugyanakkor felmutathattak nemcsak alföldfásítási, hanem kopárfásítási eredményeket is, ezek hasznosságát pedig nehezen lehetett kétségbe vonni. Szakmailag tehát alá lehetett támasztani egy nagyarányú fásítási programot.

A politika azonban – a többé-kevésbé figyelembe vett szakmai indokok mellett – az országfásítást három további szempontból is értékelte. Az egyik mindjárt a már említett önellátásra való törekvés, mivel Magyarország Trianon óta fahiányban, elsősorban lágryfahiányban szenved. A másik indokot az ekkor már egyre nagyobb méreteket öltő birtokrendezések termelték ki. Az 1949. évi földtagosításokkal, majd az – egyelőre még csak – alföldi téveszesítésekkel kiterjedt mezőgazdasági területek kerültek ki a művelésből. Itt az államnak kellett valamilyen kultúrát meghonosítania, ráadásul – az új alkotmányból következően – a falusi lakosság munkához való jogát is biztosítania. Erre az állami, illetve kísérleti gazdaságok csak részben voltak elegendők. További lehetőségként merült fel az államerdészeti erdőtelepítések elkezdése.

Végül a politikai döntéshozók figyelmét nem kerülhette el a Szovjetunió 1948-ban elfogadott óriási fásítási terve sem. A népi demokratikus országok ezt igyekeztek követni, bár annak ideológiáját csak részben vették át. A nagy sztálini természetátalakító terv részeként megjelenő sztyeppefásítás ugyanis még a XVIII. századi orosz gondolkodók ideológiáját is tartalmazta: az erdő legyőzi a sztyeppet! Azaz: az erdőlakó orosz nép úrrá lesz a sztyepei nomádokon, a tatárok birodalmán. Ehhez az elképzeléshez járt egy friss, a Nagy Honvédő Háborúban szerzett tapasztalat is. Az tudniillik, hogy a fedett, részben fedett, erdőkkel, erdősávokkal szabdalts terepet könnyebben lehet védeni, mint a fátlan

sztyeppet. Tehát erdőt kell telepíteni, mert így az orosz nép valóban birtokba tudja venni és meg tudja tartani a sztyeppet. S ettől a fásításoktól nemcsak a terület gazdasági felvirágzását, hanem a népegészségügy és más szociális tényezők javulását is várták.

A magyarországi országfásítási terv elkészítésével a földművelésügyi miniszter az Erdőközpontot (Állami Erdőgazdasági Üzemi Központ) bízta meg. Az Erdőközpont kiindulási pontnak az 1947-ben végzett, az egész országra kiterjedő erdőfelmérés adatait tekintette, továbbá azt, hogy az akkori, 12,3%-os erdőszültséget legalább 20%-ra kell felemelni. E célból országrészenkénti beosztásban, majd megye, járás és község lebontásban táblázatot állítottak össze, amely tartalmazta az illető település összes, földadó alá eső területét, az elérendő erdőszültséget, a meglévő erdők kiterjedését, s a kettő különbsége adta a létesítendő erdőt, illetve fásítást.

Olyan terepi, részletes munkákra most nem került sor, mint a két világháború közötti időszak alföldfásítási programja idején, de azért az egyes vidékek adottságát – például a járásonként elérendő erdőszültség meghatározásakor – igyekeztek figyelembe venni. Az így összeálló terv szerint a meglévő 1 981 873 kh (1 140 568 ha) erdőt 1 289 573 kh-ra (742 149 ha) kell növelni, s így valósulhat meg a 20,3%-os erdőszültség. „A számításba vett területnövekedésbe – jegyezte meg a terv bevezetőjében *dr. Magyar János* – nemcsak a létesítésre kerülő új erdőket, hanem a mezővédő fasorokat, illetve fapásztákat, sőt a legelőfásításokat is, és általában – a gyümölcsösök kivételével – minden fás-kultúrát beleértünk.”

A végrehajtást illetően 5+15 évben, azaz 20 évben gondolkodtak, amelyben az első öt éves terv (1950-54) volt az előkészítő időszak, míg a következő három öt éves terv alatt olyan ütemben kellett volna haladni, hogy 1969-70-re megvalósuljon a 20%-os erdőszültség.

A tervet az Erdészeti Tanács 1949 októberében fogadta el, és még ugyanebben a hónapban bejelentették, hogy az erdészek az öt éves tervet négy év alatt fogják teljesíteni. 1951-ben pedig az öt éves terv mutatóit emelték fel: „Új erdőt az eredeti tervben előírányzott 50 000 kh helyett 80 000 kh-on kell telepíteni.” (1951. II. tv. 300. §). Valóban, az ötvenes években az évi telepítés nagysága 20 ezer hektáron fölül volt. Később ez a lendület megtört, de most, az ezredfordulón – egészen más gazdasági és társadalmi helyzetben – már 19%-os tényleges erdőszültségről beszélhetünk.

Igaz, az 1949-ben meghirdetett országfásítási terv az elmúlt 50 évben módosult, átalakult. Az ország teherbíró képessége, az erdőtelepítésekre fordítható anyagi forrásai változtak – általában csökkentek –, ugyanakkor új szakmai szempontok (például a fafajpolitika változása vagy a természetvédelmi szemlélet érvényesítése) merültek fel, új szervezetek jöttek létre, s még lehetne mindezt folytatni. Mégis, az országfásítás nem került le a napirendről, továbbra is cél Magyarország erdőterületének a növelése. Nem lettünk a „vas és acél országa”, nem lettünk a „magyar arany”, az alumínium országa sem, sőt ki kellett ábrándulnunk abból a jelszóból is, amely szerint „az élelmiszer a mi olajunk”, de az „erdők országának” megvalósítása most is folyik!

Oroszi Sándor

JOGLESEN

Magyar Közlöny 52. szám

55/1999. (VI.16.) FVM. r. Az 1999. évi ár- és belvizek által okozott mezőgazdasági károk enyhítéséhez rendkívüli támogatás nyújtásáról

56/1999. (VI.16.) FVM r. Az erdészeti hatósági eljárásban fizetendő igazgatási szolgáltatási díjakról

Erdőgazdasági Társaságok 1994-1998

*címen igényes kiadványt jelentetett
meg az ÁPV Rt.*

Magyarországon a társadalmi-gazdasági változások egyik sarkalatos kérdése az állami tulajdon, az állam vagyonának sorsa. A társadalmi köztulajdonba tartozó állami vagyon leépítése a privatizáció keretében már lassan egy évtizede folyik, az állami vállalatok jelentős része magánkézbe került. A privatizáció története mindenki számára ismert. Részben kialakult és még kialakulóban van az új tulajdonosi réteg. A tulajdonosok között azonban az állam még igen jelentős hányadot képvisel, legfőképpen a stratégiai ágazatokban és a szociális szférában. 1990. január elsején az állam vállalkozói vagyonát megtestesítő cégek száma 1739 volt, ez ma 218. Az állam többségi tulajdonnal 135 cégben, kisebbségi tulajdonnal 83 cégben bír. Az ÁPV Rt. kezelésében levő vagyon összértéke ma már csak 601 milliárd Ft. Az 1997. évi LXXVI. törvény alapján tartós állami tulajdonban marad 92 társaság. Ezek között a társaságok között az ÁPV Rt. vagyoni köréhez rendelt 19 erdőgazdasági részvénytársaság található.

Az állam vállalkozói vagyonának hasznosítása az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Részvénytársaság feladata sokszor olyan esetben is, amikor a vagyon működtetése nem tisztán piaci viszonyok között történik, mivel biztosítani kell a közérdek érvényesítését, a közfeladatok ellátását. Ebben a körben az erdőgazdaságok különleges szerepet látnak el. Kezelik a kincstári vagyonhoz tartozó mintegy 970 ezer

hektár erdőt, az ország területének majd 10%-át! Ezért tulajdonosi vagyonkezelésük is speciális szempontok figyelembevételével történik. Az erdőgazdasági társaságok vagyonkezelési stratégiája ma a köztulajdonban levő erdő megőrzése, gyarapítása, a többcélúság érvényre juttatása. E feladatok ellátásához szükséges forrást a piaci alapon történő gazdálkodás révén szinte kizárólag ezek a társaságok és rajtuk keresztül maga az erdő termeli meg, a tartamosság sérelme nélkül.

Vagyonkezelésünk célja tehát egyrészt, hogy az állami erdővagyon gyarapodjon a tartamosság érvényesülésén, a természet védelmén és a szociális szolgáltatásokon keresztül, másrészt hosszú távon maradjon versenyképes és stabil vállalkozó erdőgazdaság. Az ÁPV Rt. és jogelődje az ÁV Rt. az erdőgazdaságokkal kapcsolatos döntéseik során ezt mindig tekintetbe vették.

A 19 erdőgazdasági társaság összességében sikeres 5 évet könyvelhet el. Ez a kiadvány ennek történetét, a főbb gazdasági adatok alakulását ismerteti. Célunk bemutatni, hogy 1992-ben az állami erdőgazdálkodás vállalkozói alapa történő helyezésre kedvező döntés volt mind az erdő, mind a cégek számára. A döntést az állam következetesen végrehajtotta és végrehajtja a jövőben is. Ezáltal az ország gazdasági életében kicsiny szeletet képviselő, de a közvélemény számára mégis oly fontos állami erdőgazdálkodás és rajta keresztül az erdő továbbra is be fogja tudni tölteni szerepét.

Célunk azt is bemutatni, hogy erdészeink, a részvénytársaságok dolgozói és vállalkozói elsősorban a természet gondozói. A mai erdőket ők és elődeik telepítették, kezelték, féltve őrizték. Ugyanezt teszik ma is, részben már a XXII. század erdőinek létrehozásával. Elismertségük elsősorban a zajos és sokszor szubjektív véleményalkotás miatt kissé megkopott. Ezen kívánunk változtatni, és tényekkel megerősíteni a hivatástudatukról ismert erdészek megbecsülését – írja bevezetőjében *Gansperger Gyula*, az ÁPV Rt. elnök-vezérigazgatója.

A FAGOSZ elnöksége (2003 júniusáig)

Elnök: *Cserép János* vezérig., ÉSZAKERDŐ Rt., Miskolc

Alelnök: *Fekete Lajos* vezérig., FALCO Rt., Szombathely

(*faipari alelnök*)

dr. Anda István vezérig., ERDÉRT Rt., Budapest

(*fakeresk. alelnök*)

Tiszteletbeli elnökségi tag: *Czebei Sándor* erdőtulajdonos, Keszthely

Tagok: *Horváth Ferenc* termelési vezigh., Zalaerdő Rt., Nagykanizsa

Illyés László ker. vezető, Mecseki Erdészeti Rt., Pécs

Lukács Sándor elnök-vezérig., HM Budapesti Erd. Rt.

Kovács Gábor vezérig., NYÍRERDŐ Rt., Nyíregyháza

(*eddig az erdőgazdálkodói kör*)

Mihucz György cégvezető, ÚFA Bt., Újkígyós

Király Tibor vezérig., Homparkett Rt., Hosszúhetény

Kocsis Tamás ker. ügyvezető, Marcali Fűrészüzem Kft.,

Marcali

(*ezek voltak a további faipari kör*)

Oláh János osztályvezető, Ligniwood Kft., Budapest

(*ő a másik fakereskedelmi tag*)

Tóth János
szakmai titkár

A Magyar Tudományos Akadémia

Agrártudományok Osztálya

1999. június 18-án

megtartott

tisztújító ülésén

Solymos Rezsőt,

az MTA levelező tagját
osztályelnök-helyettesé
választotta.

Eredményes munkát
kívánva gratulálunk.

Gépesítés az EU csatlakozás előtt

A rendszerváltás után a gépesítés a magyar erdőgazdálkodásban mostohagyerekké vált. Visszafejlésztett műszaki erdészetek, eladott gépek, az erdészeti gépgyártás szinte teljes leállása jellemezte ezt a korszakot. Gépeink előregedtek, balesetveszélyessé váltak.

Az eszközök, gépek azonban nélkülözhetetlenek minden erdőgazdálkodó számára. A megnövekedett telepítési feladatok, az EU környezetvédelmi előírásai újra aktuálissá tették a magyar erdőgazdálkodók számára a fejlesztést, gépesítést.

Ennek kapcsán a *Soproni Egyetem, a Tanulmányi Erdőgazdaság Rt.* és a *Csongrádi Agrotechnika Kft.* 1999. április 22-23-án konferenciát rendezett Sopronban „A gépcsaládos fejlesztési technológia” címmel. A konferencián az ország majd minden erdőgazdaságától érkeztek fejlesztők, döntéshozók. *Dr. Pethő József* a Szombathelyi Erdészeti Rt., és *Szebeni László* a NEFAG Rt. vezérigazgatója jelenlétével is reprezentálta, hogy a *fejlesztők, döntéshozók, erdőgazdálkodók és forgalmazók egy asztalhoz ültetése, együttgondolkodása megkezdődött.*

A konferencia kezdetekor pezsgővel köszöntötték a résztvevőket

A konferencia első napján az elméleté, a másodikon a gyakorlaté volt a főszerep. A rendezvény elnöke *dr. Jámbor László*, a soproni Tanulmányi Erdőgazdaság Rt. vezérigazgatója volt. *Farkas Sándor*, a parlament mezőgazdasági bizottságának elnöke, aki *megnyitóbeszédében* utalt rá, hogy „mindenekelőtt rendezni kell a birtokviszonyokat, az adózási rendszert és az erdőtelepítések támogatásának mikéntjét.”

A megnyitót követően bemutató előadások következtek, melynek keretein belül a Soproni Egyetem jelene és jövője címmel *dr. Mészáros Károly* oktatási rektorhelyettes tartott előadást. *Lek-rinszki István*, a csongrádi Agrotechnika Kft. ügyvezető igazgatója mutatta be az országszerte egyre ismertebb VALTRA/VALMET traktorok forgalmazásával foglalkozó céget. *Dr. Jámbor László* a Tanulmányi Erdőgazdaság Rt. vezérigazgatójaként, mint házigazda ismertette a cég fejlesztési stratégiáját, és utalt az augusztusban átadásra kerülő *Erdőgépjelölt Központtal* kapcsolatos építkezési munkálatokra is.

A délután első felében a finanszírozásé volt a főszerep. Először *dr. Kocsondi Csaba*, a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Közgazdasági főosztályának főtanácsosa tartott előadást a mezőgazdasági gépvásárlási támogatásról, az idei évre várható módosításokról, a tervezett változtatásokról. A gépfinanszírozásokkal kapcsolatban *dr. Vargyas Imre* és kollégája, *Varga Lászlóné*, az Erste Bank Győr-Moson-Sopron megyei képviselői adtak tájékoztatást.

A szakmai előadások sorát *dr. Horváth Béla*, a Soproni Egyetem Erdészeti Géptani Tanszék tanszékvezetője nyitotta meg *A gépesítés helyzete az erdőgazdálkodásban* címmel. A professzor úr előadásában kitért a gépesítést befolyásoló fontosabb tényezőkről ismertetésére, a gépesítés jelenére – ezen belül a csemetermesztés,

az erdősítések, fahasználatok gépesítésére; a közeljövő fejlesztési feladataira és a hosszú távú célokra.

A szakmai előadás-sorozat következő előadója *Remenyik Imre*, a Tanulmányi Erdőgazdaság Rt. műszaki és fejlesztési vezetője volt. *Előadása az erdőgazdálkodási feladatok komplex technológiákba sorolásáról, ezek eszközrendszerének kialakításáról és egy korszerű alapgépre adaptálásáról szólt.* Az így kialakított, az erdőgazdálkodási feladatokat teljes ágazati keresztmetszetében érintő „eszköz-gépcsalád” tapasztalatairól, kihasználási mutatóiról, ágazati megoszlásáról a résztvevők külön táblákon is tájékozódhattak.

A rendszer működéséről másnap gyakorlati bemutatón is meggyőződhetett a szakmai közönség.

Remenyik Imre bemutatja a TÁEG Rt. által használt adaptereket

Szünet után *Telegdy Pál*, a monori ErdőSzöv Rt. elnök-vezérigazgatója ismertette gyakorlati tapasztalatait a magánerdőgazdálkodók körében.

A konferencián bemutatásra került egy kiadvány is (ami időközben minden erdőgazdasághoz eljutott), amelynek célja, hogy az erdőgazdálkodás műszaki fejlesztését felkarolva, széles körben adjon információt, javaslatot.

Egyben *folyamatos bemutatók* is biztosítják az ágazatban érintett részvénytársaságoknak, fejlesztőknek, gyártóknak és forgalmazóknak egyaránt.

Ezen keresztül is biztosítani akarjuk a fejlesztők és döntéshozók megfelelő szakmai alapon együttgondolkodási lehetőségét.

Árokmáró működés közben

A csongrádi Agrotechnika Kft. ügyvezető igazgatója, *Lek-rinszki István* az erdőgazdaságok, erdőgazdálkodók számára VALTRA/VALMET traktor vásárlása esetén külön flottakedvezményt ajánlott, melyről bővebben tájékozódhatnak *Varga Ritánál* a 99/320-303-as telefonon, vagy a 60/610-884-es mobiltelefonon.

Kép és szöveg: Varga Rita